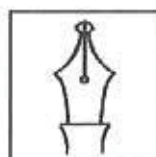
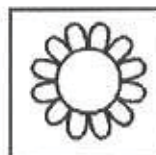

erica

driemaandelijks contactblad
van de werkgroep
limburgse natuurgidsen v.z.w

België - Belgique
P.B.
3960 BREE
12/2573

september 2001

dit is nummer 3
van de 29ste
jaargang

verantwoordelijke uitgever:
T. Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3680 Opoeteren

kantoor van afgifte
Bree 01

29 ste jaargang nr 3 Herfstnummer 2001

van de Werkgroep
Limburgse Natuurgidsen VZW
Lid van Natuurbeschermingsactie
Limburg (NAL)

Voorzitter: Leo Thomassen
Velmerlaan 12
3806 Velm St.-Truiden
Tel: 011/688811
e-mail: leo.reinhilde@pi.be

Secretaris: Jos Janssen
Djef Antenstraat 59
3500 Hasselt
Tel: 011/27 06 73

CVN-Limburg: Sarah Descamps
Groene Huis Bokrijk
tel: 011/265482
fax: 011/265455
e-mail: cvn_limburg@hotmail.com

Tijdschrift Erica

Samenstelling:
Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3680 Opoeteren
Tel: 089/86 43 54
e-mail: Theo.Dreesen@village.uunet.be

Ledenadministratie :
Cécile Ulenaers
Steenweg op Linde 66
3990 Peer
Tel: 011/79 13 84

Abonnementen:
200 fr te storten op
235-0010248-75
v/d Limburgse Natuurgidsen

Vooraf

Het Milieuentmoetingsprogramma 2000-2001 is beëindigd en wij kunnen zeggen dat het veel bijval gekend heeft.

De Werkgroep Limburgse Natuurgidsen sloot een samenwerkingsovereenkomst af met de provincie Limburg en werd daardoor verantwoordelijk voor de organisatie, coördinatie en hulp bij de uitvoering van dit programma.

De resultaten verschenen reeds in meerdere publicaties maar wij herhalen ze hier nogmaals omdat ze toch speciaal door de natuurgidsen mogen gezien worden.

- * van de 35 steden en gemeenten in Limburg die konden meedoen aan het MOP project hadden er 28 ingeschreven.

- * 374 schakels toonden aan leerkrachten, leerlingen en bevolking welke milieu-inspanningen zij leveren,
- * 23616 leerlingen konden ervaren dat er niet alleen gesproken wordt over natuur en milieu, maar dat er in hun eigen omgeving ook werkelijk iets aan gedaan wordt.

Dit welslagen is voornamelijk te danken aan Blanca Swinnen die voor de Limburgse natuurgidsen fungeerde als Provinciaal MOP coördinator en met de hulp van de mensen van het Provinciaal Natuurcentrum in Bokrijk het MOP schip geladen, gestuurd en begeleid heeft.

Met al deze inspanningen zou het gewenste resultaat niet behaald zijn, waren er niet de vele natuurgidsen die zich ingespannen hebben om dit initiatief mee te ondersteunen. De natuurgidsen die tewerk gesteld zijn in de milieudiensten van steden en gemeenten, de natuurgidsen op het terrein die de kinderen begeleid hebben en hen het belang van respect voor de natuur en het milieu hebben duidelijk gemaakt.

Het MOP is voorbij en krijgt het MOS (Milieuzorg op school) als waardige opvolger. Ook hier is de rode draad, natuur en milieueducatie.

Verschillende werkvelden zoals afval, natuur, energie, mobiliteit, duurzame ontwikkeling, zullen aan bod komen. De bedoeling is dat de scholen zich actief bezig houden met milieuzorg, beginnend bij de eerste graad van het lager onderwijs en eindigend in de hoogste graad van het secundair.

Opnieuw zal er beroep gedaan worden op natuurgidsen om hun kennis en respect voor de natuur over te dragen op de aankomende jeugd, en daar kunnen wij alleen maar blij om zijn.

De Werkgroep zal in dit project geen directe rol spelen maar wij zijn intussen wel gestart met een nieuw project in Limburg, namelijk het "Natuurinformatiepunt" of in het kort het "NIP". Meer daarover lees je verder in deze Erica.

Leo

Vormingscursussen 2001

Diverse data

Zie
tabel

Paddestoelen

Het paddestoelenseizoen, tenminste voor de gewone waarnemer, komt nu weer volop op gang. Echte mycologen zitten het ganse jaar gebogen over alles wat met 'fungi' te maken heeft. Maar onze excursies en studieavonden staan voornamelijk in het najaar gepland. Probleem is om telkens weer een inleiding te vinden op de vormingsactiviteiten die over paddestoelen gaan.

Voor dit nummer vonden we een reeks wetenswaardigheden over paddestoelen op een Nederlandse Website. Er is trouwens enorm veel over paddestoelen te vinden op het internet: foto's, mycologische verenigingen, determinatiesleutels, enz. Aan het einde van het artikel vindt u trouwens een lijstje met websites van mycologische verenigingen van hier en van de omliggende landen.

Vormingscursussen Paddestoelen

Datum	Uur	Wat?	Waar	Gids
Zo 23 sep	9u00-12u00	Excursie	Parking Kasteel Bokrijk	Hugo Vanderlinden
Zo 30 sep	9u00-12u00	Excursie	Kerk Ellikom-Meeuwen	Jean Vangrinsven
Zo 7 okt	9u00-12u00	Excursie	Parking Kasteel Hengelhof	Hugo Vanderlinden
Do 11 okt	19u30-22u30	Determinatie	Groene Huis Bokrijk	Luc Lenaerts
Zo 14 okt	9u00-12u00	Excursie	Kerk 's Gravenvoeren	Luc Lenaerts
Zo 21 okt	9u00-12u00 13u30-16u30	Excursie	Kerk Kleine Brogel Centrum "De Wulp" Neerpelt	Jean Vangrinsven
Do 15 nov	19u30-22u30	Determinatie	Groene Huis Bokrijk	Luc Lenaerts

"Myco"-recordhouders

Hieronder een overzicht van fungi die zich op de een of andere manier onderscheiden.

In de wereld

1. Het grootste levende organisme ter wereld In een woud in Corvallis in de Amerikaanse staat Oregon is een ongeveer 880 hectare grote, onder de grond groeiende zwam ontdekt. Aangenomen wordt dat de zwam het grootste levende organisme ter wereld is. De gelokaliseerde zwam behoort tot de soort *Armillaria Ostoyae* en is volgens de ontdekkers ongeveer 2.400 jaar oud. Het nu gevonden exemplaar is 280 hectare groter dan de in 1992 gevonden paddestoel in de staat Washington, die tot nu toe recordhouder was.
2. De grootste paddestoel die ooit was gevonden, was een exemplaar van de Grote stuifzwam (*Lycoperdon gigantea*). Deze had een diameter van 157 cm en een hoogte van 45,5 cm. Dit exemplaar werd in 1971 gevonden in Mellor in Engeland.
3. Een platter exemplaar met een diameter van 162,5 cm werd in 1877 gemeld in de staat New York.

4. De grootste houtzwam was een exemplaar van de *Oxyporus (Fomes) nobilissimus* met een formaat van 142 bij 94 cm en een gewicht van 136 kg. Deze werd in 1946 gevonden in de staat Washington.
5. De giftigste paddestoel ter wereld is de Groene knolamaniet (*Amanita phalloides*). Deze komt ook in ons land voor. Hij is dodelijk giftig en vertoont overeenkomsten met sommige eetbare soorten.
6. Het meest geneeskrachtige schimmelproduct is Penicilline. Dit is gemaakt van de schimmel *Penicillium notatum* en wordt gebruikt om bacteriële infecties te bestrijden.
7. De meeste slachtoffers zijn gemaakt door Moederkoren (*Claviceps purpurea*). Dit is een gevaarlijke schimmel die op grassen kan voorkomen, dus ook op landbouwgewassen zoals rogge. De zaadkorrels worden door de schimmel veranderd in harde zwartbruine of violette, banaanvormige lichaampjes.
Als deze korrels in het graan komen, dan kunnen zij het meel vergiftigen. Men kon er gangreen van krijgen, dat leidde tot het afsterven van ledematen. Ook kon het zijn dat men ervan ging hallucineren. Dat kon zich soms tot massa-hysterie ontwikkelen. In de Middeleeuwen, en ook later, zijn er vele duizenden mensen aan overleden. De ziekte werd ergotisme, maar ook kriebelziekte, brandende ziekte of Anthoniusvuur genoemd.

In Nederland

1. De meeste sporen worden geproduceerd door de Reuzenbovist (*Langermannia gigantea*): zo'n 5 miljard.
2. De meest agressieve paddestoel is de Echte honingzwam (*Armillariella mellea*). Deze is ook in staat om via de wortels bij gezonde bomen naar binnen te dringen.
3. De hoogste paddestoel is de Grote parasolzwam (*macrolepiota procera*). Hij wordt 40 cm hoog.
4. De giftigste paddestoel is de Groene knolamaniet (*Amanita phalloides*). (zie ook hier boven)
5. De bekendste paddestoel is de Vliegenzwam (*Amanita muscaria*): "rood met witte stippen".
6. Het dunste steeltje heeft het Dwergwielkje (*Marasmius bulliardii*), met een dikte van 0,2 tot 0,5 mm.
7. Het vreemdste substraat. Deze eer is weggelegd voor de Rupsendoder (*Cordyceps militaris*). Deze knotsvormige zwam groeit op de ingegraven poppen van (dag)vinders.
8. De meest bijzondere verspreiding van sporen gebeurt bij de grote stinkzwam (*Phallus impudicus*). De sporen worden namelijk door vliegen verspreid.
9. De langste naam: Roestbruine gordelsteelgordijnzwam (*Cortinarius triformis*) bestaat uit 33 letters.
10. De meest gegeten paddestoel is de gekweekte champignon (*Agaricus bisporus*).
11. Het dikste mycelium behoort toe aan de Echte honingzwam (*Armillaria mellea*). Het mycelium is zwart en soms vetdijk. Overigens bestaat zo'n veter uit honderden afzonderlijke myceliumdraadjes.

Websites van enkele mycologische verenigingen:

Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring	http://www.expertm.com/kamk/
Nederlandse Mycologische Vereniging	http://www.sci.kun.nl/mlf/nmv/
Cercle de Mycologie de Mons	http://users.skynet.be/deneyer.mycology/
Deutsche Mykologische Gesellschaft	http://www.dgfm-ev.de/
British Mycological Society	http://www.ulst.ac.uk/faculty/science/bms/
International Mycological Association	http://lsb380.plbio.lsu.edu/ima/index.html

**Zeeland
Zondag
25 november
7h30
Carpooling
Lummen**

Studie Wintervogels in Zeeland

November, met zijn kalende bomen, herfststormen en grijze dagen. Toch komt er dan bij vele vogelliefhebbers een hunkering naar wat er een paar honderd kilometer verder te zien en te beleven valt: de terugkeer van overwinterende vogels in Zeeland

De bedoeling van deze uitstap is enerzijds de observatie van het nog steeds rijke vogelleven van deze hoek van Nederland, maar ook om kennis te maken met een uniek landschap van dijken, polders, plassen en kreken. Er is een oud Frans gezegde: "*Le Bon Dieu a créé le monde entiers, hors les Pays-Bas, qui ont été créés par les Hollandais*", en dat geldt dan zeker voor Zeeland. In Het 'Beknopt leerboek der Aardrijkskunde' uit 1876 wordt dit op volgende manier gezegd: "*De Nederlander heeft zijn eigen land moeten scheppen; een moerassig, met wouden bedekt, voortdurend door zout- en zoetwater bedreigd hoekje der aarde is door hem bewoonbaar gemaakt niet alleen, maar veranderd in een welvarend land*"

De hoogtekkaart van Nederland toont inderdaad aan dat een vierde deel beneden de gemiddelde zeespiegel ligt, een waarde die, zeker in deze tijd van aarde-opwarming, zal verminderen. Een eeuwenlange strijd van de bewoners tegen het water heeft het land stilaan geboetseerd en kreeg zijn uiteindelijke voltooiing bij de beëindiging van de Deltawerken, een reusachtig en ambitieus programma, op stapel gezet na de verschrikkelijke ramp van 1953, dat Nederland voor de volgende decennia veilig moet stellen voor de aanvallen van de zee.

Deze uitstap zal naast de vogels, ook zeer veel aandacht besteden aan het nieuwe land, aan de resten van oude zeearmen, aan de enorme waterbouwwerken die er de jongste jaren hebben plaatsgevonden. Als sluitstuk van deze dag brengen we een bezoek aan Neeltje Jans, waar men een beeld krijgt van de ingenieuze afsluitdam, het hoogtepunt van de Deltawerken, als van de natuur die zich rond dit kunstwerk aan het vormen is. Wat dat moet men onze Noorderburen toegeven: bij al hun ingrijpende waterwerken heeft de natuur ook steeds zijn kans gekregen en wordt natuurontwikkeling gestimuleerd.

Gidsen voor deze dag zijn Rik Libot en Theo Dreesen.

OPGELET: dit is een **busuitstap** in samenwerking met de Werkgroep Ecologie van Lummen. Er moet dus vooraf ingeschreven worden en wel **vóór 15 november**. Inschrijven gebeurt door **vooraf** te bellen naar **Chris Marneffe, tel 011/314979** (lieft na 17h00), waarna zij u een rekeningsnummer geeft. De prijs van de autobus bedraagt 400 BEF

Meenemen: warme waterdichte kledij, laarzen, picnick, kijker, vogelgids.

Vertrek: 7h30 aan de carpooling aan het klaverblad te Lummen. Er is 's middags gelegenheid om de boterhammetjes op te eten in een café. Terug rond 20 u.

Achteraf bekeken

Insectencursus in de Voerstreek (17-19 augustus 2001)

Een kort relaas.

Nadat de 27 deelnemers vrijdagavond het riante verblijf, "de Molenhoeve"; grondig verkend en er hun slaapzakken gedeponereerd hadden ging het richting bos van het natuurreservaat Altembroek voor een nachtvlinderonderzoek. Gewapend met een wit doek, lamp en generator gingen we op pad. Talrijke nachtvlinders verschenen vervolgens ten tonele.

Zaterdag was het alweer vroeg opstaan en stonden het Domein Altembroek en het Veursbos op het programma. Er werd aandacht geschonken aan lieveheersbeestjes, wantsen, kortschildkevers, sprinkhanen, vlinders, mieren en tal van andere kriebelbeestjes. 's Avonds

was er nog een voordracht over de ecologie en het herkennen van sprinkhanen.

Zondag gingen we op zoek naar waterdiertjes in de Berwijn, waarna er vervolgens werd doorgereisd naar Kanne om de Tiendeberg eens van dichtbij op insecten te onderzoeken.

Na dit geslaagde weekend onder een stralende zon konden we elk weer richting huis vertrekken nog nadenkend over de struiksprinkhaan, het meeldauwlieveheersbeestje en tal van andere voordien onbekende insecten.

Sarah

Op stap met de Floristenclub

Zomaar een maandagavond onder de vakantie. Op het lijstje van de plantenwerkgroep ontdekte ik dat er in mijn buurt een determinatie-excursie gepland was. Omdat mijn kennis van de plantenwereld door de jaren heen flink gedevalueerd is, dacht ik: dit is je kans op je kennis weer wat op te vijzelen. Op dus naar de kerk van 't Hasselt.

Rond half zeven verzamelde daar een select groepje plantfanaten, die, nadat Lily de groep vervolledigde, zich op pad begaf, beladen met een keure van recente naslagwerken. Mijn kleuren-prenten-gidsje zat veilig diep in mijn zakken weggeborgen.

Doel van de tocht waren enkele recent aangelegde drinkpoelen in een weilandengebied, beheerd door Aminal. Weldra was ik getuige van diepgaande en soms hoogoplopende discussies over al-dan-niet schildvormige dekvliesjes, langwerpige vruchtbeginsels met kantige doorsnede,

behaarde omwindsels en veerspletige bladschijven. Het werd allemaal met de nodige ernst gedaan en de omvangrijke naslagwerken werden met elkaar vergeleken. Een grote tevredenheid daalde over de groep neer als men unisono tot het zelfde resultaat kwam. Wat ook neerdaalde, en waar geen mens zich ook maar iets van aantrok, was een zware regenbui, die mensen, gidsen en streeplijsten doorweekte, maar overigens genegeerd werd.

Leerrijk was het alleszins. Ik leerde het verschil tussen hennep- en dauwnetel, tussen gewone en moerasrolklaver, tussen watertorkruid en melkeppe en tussen zwart- en moerastandzaad. De pilzegge is nu een trouwe bekende en toen ik aan het eind van de wandeling ook nog mijn kleuren-prenten-gidsje mocht opdelen om een discussie te beslechten, kon mijn avond niet meer stuk. Een tevreden mens keerde die avond huiswaarts.

TD

In volle zomerperiode valt elk jaar het jaarboek van Likona in de bus. Dit jaar is dit voor de tiende maal, en mogen we dus spreken van een jubileumuitgave. Het werd deze maal dan ook een publicatie met een apart concept.

Waar in vorige uitgaven de nadruk werd gelegd op wetenschappelijke studies van het vorige jaar, of waar de aandacht vooral ging naar opvallende waarnemingen uit de voorbije maanden, wordt er in dit jaarboek teruggekeken op 10 jaar Likona. Het 10de jaarboek is dus anders van inhoud, niet van concept. Het past dus naadloos naast de negen voorgaande uitgaven. Het boek bevat weer schitterende foto's, heeft een klare heldere bladzetting, duidelijke grafieken en een doordachte layout. Zeer goed leesbaar, kan men zonder meer vaststellen.

Zoals gezegd is de inhoud deze keer verschillend van opvatting. Al de werkgroepen gaan in hun eigen gebied op zoek naar de trends van de laatste tien jaren. Ze proberen een evaluatie en een balans op te maken van 10 jaren werking.

De geologische werkgroep moet vaststellen dat we in vergelijking met de ons omringende landen nogal achterop hinken op het gebied van de bescherming van ons geologisch patrimonium. Waar men elders door goed uitgewerkte geosites de geologische rijkdom onder de aandacht van het publiek tracht te brengen, is er in Limburg, ondanks zijn grote geologische verscheidenheid, nog maar bedroevend weinig tot stand gekomen.

De mycologische werkgroep onderzoekt waarom er zoveel hogere paddestoelen uit onze bossen verdwenen. Ook de plantenwerkgroep maakt een balans op van verwenen en nieuwe soorten, maar moet toch vaststellen dat de balans negatief is.

De evolutie van libellen, sprinkhanen en vlinders wordt onder de loep genomen door de werkgroep ongewervelden. Blijkt dat Limburg een zeer uitzonderlijke locatie is voor al deze groepen, maar dat ook hier de situatie stilaan aan het verkommeren is, voornamelijk door de teloorgang van de geschikte biotopen.

De vissenwerkgroep stelt vast dat de vispopulatie van de Limburgse vijvers en rivieren zeer variabel is door de wisselende waterkwaliteit, het verdwijnen van zeer gevoelige soorten en door de toevoer van exoten.

Verder zijn er nog bijdragen over de evolutie van amfibieën, vogels, vleermuizen en tenslotte de das in onze provincie. Maar ook hier is de balans over het algemeen negatief en kan men spreken over een verschraling.

Tenslotte vindt men in een overzicht over alles wat er op natuurgebied over Limburg gepubliceerd werd.

Naast deze bijdragen van de verschillende werkgroepen, komt ook de bestendig afgevaardigde van de provincie, Frank Smeets tweemaal aan bod. Eerst, zoals gebruikelijk, met een inleiding, maar aan het einde

van het boek maakt hij een evaluatie van 10 jaar Likona en geeft hij zijn visie voor de toekomst. Het jaarboek 2000 is een telg die er mag zijn. Minder een naslagwerk deze keer, meer een synthese van de voorbije 10 jaren. Duidelijk is dat Likona een prominente rol speelt in het natuurbeleid van deze provincie. Likona is het instrument, door de overheid gesteund met mensen en middelen, maar gedragen door een brede laag vrijwilligers. Het blijkt een ideale samenwerking te zijn van professionals en amateurs.

Daarom lijkt het wat verwonderlijk dat de grootste leverancier van vrijwillige medewerkers, namelijk de Werkgroep Limburgse Natuurgidsen, die op de achterkaft

toch als een van de werkgroepen van Likona vermeld wordt, niet aan het woord komt in deze jubileumuitgave.

Het jaarboek 2000 kan men bestellen door 400 BEF (9.91 Eur) te storten op 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum, Ontvangsten, Domein Bokrijk, 3600 Genk, met vermelding "LIKONA-Jaarboek 2000". De vorige jaarboeken zijn ook nog in voorraad en kunnen op hetzelfde adres bekomen worden.

Inlichtingen: Tel 011/265462, Fax 011/265455, e-mail: likona@limburg.be

TD

Cursussen 2001

De beide cursussen voor natuurgids in Bokrijk beginnen aan hun laatste kwartaal. Het serieuze werk gaat nu beginnen. Een overzicht van de resterende lessen.

<u>Zat</u>	<u>Dond</u>	
22 sep	6 sep	Excursie per fiets: kleine landschapselementen (Jan Stevens)
29 sep	13 sep	Milieuproblematiek (Steven Beyen)
6 okt	11 okt	Natuurbeleid (Daniël Jacobs)
13 okt	4 okt	Excursie herfst in het bos (Chris Marneffe en Hugo Vanderlinden)
20 okt	18 okt	Excursie parklandschap (René Martens)
27 okt	27 sep	Erfelijkheid en evolutie (Johan Geusens)
3 nov	25 okt	Natuurbeheer (Jo Van Gils)
10 nov	8 nov	Methodiek, engagement. Evaluatie van de cursus (Leo Thomassen)
17 nov	15 nov	Inleveren eindwerk, diareeksen
24 nov	22 nov	Evaluatiegesprek
8 dec	8 dec	Slotzitting kasteel Bokrijk

VOLGEND JAAR zijn er cursussen natuurgids in Bokrijk, Tongeren en in Neerpelt, die allen in februari beginnen.

Natuur-in-Zicht Hasselt

Start op 2 oktober 2001 en eindigt op 11 december 2001.

De lessen en excursies vinden plaats in het Stedelijk Domein Kiewit op dinsdagvoormiddag van 09.00 – 12.15 uur.

Info en inschrijvingen CVN-Limburg of André Vande Sande 011/222538

MOP Een overdonderend succes in onze Provincie

Het Milieuontmoetings-programma, MOP, een spetterend gebeuren voor alle 5 tot 12 jarigen in klasverband, hadden dit jaar 28 MOP- gemeenten ingeschreven.

Het meer dan geslaagd doel van MOP was het leefmilieu in de eigen gemeente beter leren kennen en waarderen en te ervaren dat er op dat vlak heel wat inspanningen worden geleverd.

In Limburg sprongen heel wat mensen op de bres voor het MOP. Daarom even een overzicht.

Prachtig om zien hoeveel schakels zich voor meer dan 100 procent inzetten voor het MOP. Er zijn maar liefst 374 schakels die een aanbod deden in de MOP- gemeenten.

Een overzicht uit die grote waaier van MOP - ontmoetingen:

in **Alken** weten de kinderen nu wat en hoe met compost en composteren door het spelmateriaal van de compostkoffers met de duurzaamheidsambtenaar te ontdekken

in **Beringen** gingen de kinderen op pad met de rattenvanger

in **Bilzen** konden de kleuters hun eigen geplante bloem in de serres bekijken

in **Borgloon** kwamen alle natuur- en milieuvriendelijke aspecten van de veiling aan bod

in **Bree** sloten ze MOP zoals in andere gemeenten af met een heus MOP - feest

in **Dilsen - Stokkem** hadden ze er nog een echt MOP - lied bovenop

in **Diepenbeek** brachten de kinderen een bezoek aan de compostmeester en ontdekten in een heerlijke tuin boshyacinten en kikkers

in **Ham** ontdekten de kinderen naar traditie de beestjes in het water in Den Haas

in **Hamont - Achel** zagen ze een heuse 'slang' tijdens hun wandeling aan de eilandjes

in **Hasselt** gingen ze kijken hoe nu eigenlijk dat water in de sluis zo hoog komt te staan

in **Herk - de - Stad** hadden ze een speciale stand op het recyclagepark in **Kortesse** maakten ze bijna een ren je rot - quiz van het Wroeterspel

in **Lanaken** bezochten ze het Provinciaal Natuurcentrum als extra aanbod

in **Leopoldsburg** joelden de kinderen bij het tussentijds kinderevenement van theater Paddestoel

in **Lommel** kon je bij herder Chris alles leren over schapen door een heus puzzelspel vol schapenweetjes

in **Lummen** waren de Natuurreservaten en de Wielewaal samen met Werkgroep Ecologie Lummen van de partij bij de spetterende natuurquiz

in **Neerpelt** konden ze niet alleen terecht in De Wulp maar ook in de windmolen en bij de viskweekvijver

in **Opglabbeek** was de huifkartocht niet te versmaden met de natuurgids -milieuambtenaar, terwijl de jeugdfunctionaris alles in goede banen leidde bij de prachtactiviteit van de imker

in **Peer** even griezelen of toch weer niet met de tarantula's en dan weer houtwallen bouwen en het kringloopcentrum opsmukken terwijl je even goed het natuurleerpad kon nemen

in **Riemst** was een heus nieuw containerparkspel met fijne inkleding niet te missen

in **Sint - Truiden** heeft een hele werkgroep een pracht eerste MOP in elkaar gebokst met o.a. wandelingen in samenwerking met Aulenteer en activiteiten in Nieuwenhoven in **Tessenderlo** gingen we op pad met de milieuploeg van Tessenderlo Chemie, tegelijkertijd deed een andere groep dan weer een tocht naar het Bosmuseum in **Tongeren** moest je gewoon op stap naar de compostmeester, leefmilieu Tongeren en meemaken hoe je lekkere ijsjes van koemelk maakt in **Wellen** weten de kinderen nu wat ze best wel en niet doen met hun eigen hond, zoals ze bij de Woefies leerden en tenslotte in **Zutendaal** zochten ze naar fossielen in oude kalkgroeven, knutselden ze met kosteloos materiaal, gingen op ontdekkingstocht op de boerderij en naar de Lieteberg.

Echt gewoon te veel om op te noemen maar je kan de programma's, foto's, artikels die doorgezonden zijn komen bekijken en raadplegen.

Ongetwijfeld verwacht je al wel dat er door het groot aantal schakels op zich heel wat MOP - ontmoetingen geweest zijn. Maar 1 203 ontmoetingen, dat was toch buiten alle verwachtingen.

Voor elke klas waren dat gemiddeld 2 à 3 ontmoetingen. De ontmoetingen zijn door de verschillende MOP-verantwoordelijken beschreven als tof, plezant, heel interessant, daar houden de kinderen iets aan over, ... Heerlijk als je de kindergen zag stralen tijdens de ontmoetingen bij het ruiken, voelen, horen, zien en ... bijvoorbeeld ivm de bijen: proeven van honing. Net zoals ze bij de tocht naar de boerderij al doende leerden.

Het waren dan ook een massa kinderen! Alles bij elkaar geteld: 23 616 kinderen die konden genieten en ervaren in jullie prachtig Limburgs MOP. Daarnaast waren nog minimaal een 3000 kinderen die een heus MOP - feest mee maakten of een toonmoment hadden in hun school of in hun gemeente.

Het divers aanbod binnen het MOP, gaande van natuur, milieu, landbouw, dieren tot bedrijven, zorgde voor een gegarandeerd succes met enthousiaste gemeenten, schakels en scholen. In heel wat gemeenten ontstonden dan ook nieuwe samenwerkingsverbanden met vrijwilligers of groepen.

Kortom, overal in Limburg konden de kinderen van de basisscholen een toffe MOP - periode meemaken, die ook voor de begeleiders en de schakels zeker de moeite waard was.

Het staat als een paal boven water dat het MOP lukte dankzij het vrijwillige engagement van alle MOP - pers in onze provincie!

Van harte dank dan ook vanuit de Werkgroep Limburgse Natuurgidsen in samenwerking met Provincie Limburg (Het Provinciaal Natuurcentrum) aan iedereen die zijn steentje bijgedragen heeft om tot dit eindresultaat te komen.

Om zeker niemand te vergeten noemen wij enkel in algemene bewoordingen de deelnemende groepen van het MOP, namelijk: de kinderen, hun leerkrachten, de directies, de bovengemeentelijke en gemeentelijke schakels: organisaties, individuen, verenigingen, vrijwilligers en bedrijven.

En natuurlijk niet te vergeten de verschillende gemeenten: schepencolleges, schepenen van milieu, milieuambtenaren, MOP - verantwoordelijken, samenwerkende en organiserende diensten.

DANKJEWEL in naam van alle genietende kinderen!

We hopen dat via deze weg weer een heleboel mensen bereikt worden die we niet persoonlijk konden in het zonnetje zetten...

Het MOP is weer een feest geworden waaraan duizenden Limburgers deelnamen en waar we nieuwe impulsen kregen om te werken aan een duurzame natuur - en milieuvriendelijke toekomst.

Zo en wat nu met het MOP?

Neen, het MOP eindigt niet maar groeit nu verder tot MOS!

MOS staat voor MILIEUZORG OP SCHOOL;

MilieuOntmoetingsProgramma wordt Milieuzorg Op School

Nu kan het MOP verder uitgroeien, zoals in de editie 2001 voor een gedeelte al een feit was.

MOP-pen gaat nu een heel jaar mogelijk zijn, met als grote voordeel dat de milieuontmoetingen ingebed kunnen worden in een langere termijnwerking. MOP is heel zinvol, maar bleef voor sommige klassen of scholen beperkt tot een aangenaam bezoekje waar relatief weinig van blijft hangen bij de kinderen. De ontmoetingsen werden door gemotiveerde leerkrachten ingepast en voorbereid in de klas. Zo mogelijk werd een naverwerking gedaan, terwijl dit zeker geen regel was.

In het kader van MOS zullen deze ontmoetingsen kunnen opgenomen worden binnen de leerstof. Klassikaal zal er rond een bepaald thema of project een jaar lang gewerkt kunnen worden met dan als top of the bill één of meer milieuontmoetingsen. De school zal daarbij zelf haar thema('s) of project(en) bepalen. Nagenoeg alle natuur- en milieu- educatieve projecten kunnen ingepast worden in MOS. Vanzelfsprekend gaat iedereen: zowel de schakels, de scholen als de gemeenten en MOP

– verantwoordelijken, opnieuw zijn of haar rol kunnen spelen in het MOS.

In ditzelfde tijdschrift vind je ook een uiteenzetting over het Natuurinformatiepunt. De scholen kunnen net zoals verenigingsen en individueel geïnteresseerden terecht om gidsen aan te vragen voor natuurwandelingen en voordrachtgevers over natuur en milieu. Het MOS samen met het NIP is de perfecte gelegenheid om onze kinderen te laten ontdekken hoe ze later natuur en milieu in hun hart kunnen dragen!

Het is van belang om in te stappen voor het MOS zodat ieder: scholen, schakels, gemeenten, organisaties, natuurcentra, bedrijven, individuele vrijwilligers,... op zijn/haar manier en werkveld kan verder bouwen aan natuur- en milieueducatie.

Voor meer info en inschrijvingen voor dit schooljaar kan je terecht bij:

Blanca Swinnen
Het Groene Huis, Domein Bokrijk 3600 Genk
Tel.: 011 / 26 54 66 Fax: 011 / 26 54 55
e-mail: bswinnen@limburg.be

NIP: Natuurinformatiepunt Limburg

De Werkgroep Limburgse Natuurgidsen ging een samenwerkingsovereenkomst aan met de Provincie Limburg en met het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Aminal, afdeling Natuur en de afdeling Bos en Groen betreffende de werking van het "Natuurinformatiepunt".

In het kort NIP.

Het NIP moet zorgen voor de uitvoering van volgende taken:

- het verzamelen van informatie betreffende
 - ✧ de toegankelijkheid van natuurgebieden
 - ✧ de beheerders van de natuurgebieden en de organisatie van de plaatselijke gidsenwerking
 - ✧ de beschikbare natuurgidsen in Limburg.
- het actueel houden van de bestaande databank voor begeleiders van natuuractiviteiten
- het beantwoorden van vragen over publiekgerichte natuuractiviteiten
- het doorgeven van aanvragen voor begeleide natuuractiviteiten voor gebieden waar de beheerder zelf de geleide natuurwandelingen wenst te organiseren
- het afhandelen van de aanvragen voor geleide natuuractiviteiten voor gebieden waar geen georganiseerde gidsenwerking bestaat of waar de beheerder de organisatie van geleide natuuractiviteiten delegeert naar het NIP.

In de praktijk komt het daarop neer dat de "klant" een aanvraag (telefonisch of schriftelijk) zal doen aan het NIP voor een, bij voorkeur educatieve activiteit in een gebied.

011 9371111
Het NIP:

- zoekt telefonisch een gids
- bevestigt schriftelijk de afspraak naar de gids en de klant

Indien de klant een activiteit wenst in een beheerd gebied:

- contacteert het NIP de terreinbeheerder telefonisch of schriftelijk en geeft informatie over de vraag
- zoekt de beheerder een gids
- bevestigt de beheerder de reservering naar de klant, met opgave van de gids en de afspraken.

Alle natuurgidsen en alle natuurkenners zijn opgenomen in de databank volgens de informatie die enkele jaren geleden verzameld werd. De databank is intussen aangevuld tot en met de natuurgidsen die in 2000 gediplomeerd werden. Van deze laatsten ontbreekt echter informatie over hun bereidheid tot gidsen en hun voorkeurgebieden of voorkeuronderwerpen.

Binnenkort zullen wij die vraag opnieuw lanceren om de databank brandend actueel te houden. Daarvoor hebben wij de medewerking nodig van alle natuurgidsen en wij hebben er vertrouwen in daarop te kunnen rekenen.

Het NIP is een belangrijke schakel tussen de natuurgids en het publiek.

Het NIP is bereikbaar op het Groene Huis in Bokrijk op het telefoonnummer: 011.265486 en dit op dinsdag, van 9.00 tot 17.00 uur, donderdag voormiddag van 9.00 tot 13.00 uur en vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur. De andere werkdagen kan uw vraag ingesproken worden op het antwoordapparaat. Zij wordt uiteraard zo vlug mogelijk behandeld.

Vissenwerkgroep Likona

Gewoongetrouw kreeg ik van Rigo Ceelen weer het programma voor de komende maanden toegestuurd. Wat ze bij de vissenwerkgroep helaas moeten vaststellen is dat er zo weinig respons komt vanuit de natuurgidsen. "Onbekend is onbemind" merkt Rigo op. Hij pleit er dan ook voor dat het onderdeel 'vissen' ergens een plaatsje zou krijgen in het cursus-traject, en net zoals de planten, vogels en insecten op interesse in de cursus mogen rekenen.

Het inventariseren van onze waterlopen en vijvers blijkt ook niet meer het zoeken van een naald in een hooiberg te zijn, wat wijst op een verbeterde waterkwaliteit. In de Dommel vond men onlangs 24 soorten, en in de Warmbeek 23.

Het programma:

De visbestandsopnamen gebeuren in samenwerking met de P.V.C. (Provinciale Visserijcommissie), I.B.W., Aminal, Bos en Groen, afdeling natuur, LIKONA en verder alle geïnteresseerden.

23, 26 oktober 2001	Afvissing kweekvijvers Bokrijk. Samenkomst om 8 uur aan het Paviljoentje.
2, 10 november 2001	Afvissen kweekvijvers te Lozen met I.B.W.
6, 9 november 2001	Afvissing kweekvijvers Bokrijk. Samenkomst om 8 uur aan het Paviljoentje
10 november 2001	Afvissen vijver "Het Wik" te Bokrijk Info Marc Forier, tel 089/358598
20, 23 november 2001	Vijjaarlijks beheer van "Grote Moffert en Coxen" te Bokrijk. Samenkomst om 8 u aan het Paviljoentje.
Oktober	Week van het Bos: Visserijtentoonstelling, Loods Aminal te Lozen
December	Hengelexpo te Kortrijk

Voor meer informatie:

Visserijbioloog: Bart Denayer	gsm: 0475/678990
Bos en Groen: Marc Stouten	gsm: 0479/679528
LIKONA: Rigo Ceelen	tel: 011/803963

Ergert u zich ook aan de stapel wekelijkse reclamebladen ?

In de vorige Erica heb je kunnen vernemen dat we soms overstelpt worden met een bundel wekelijkse reclamebladen. Nieuwsgierig als ik ben wou ik wel eens weten wie, wat daarin leest, als er tenminste al in gelezen of gekeken wordt. Dus op een zomerse barbecue, twee jaar geleden komt het onderwerp ter sprake en ik grijp mijn kans. Wie wil er meedoen aan mijn "reclamebladen"-enquête.

Omdat de meeste gasten reeds een glas (lees meerdere glazen) ophad, kreeg ik voldoende medewerkers, die, en dat had ik niet verwacht, de enquête achteraf zeer goed opvolgden. Voeg daarbij nog burens, collega's, familieleden en 'Chinese vrijwilligers' en ik kwam al gauw aan 60 gezinnen die zich engageerden om in een periode van 8 maanden, op een vrijblijvend tijdstip een door mij aangereikt formulier (gemiddeld 1 per maand) in te vullen over hun leesgedrag in de reclamebladen van de voorbije week.

De formulieren werden tijdens het weekeinde verstuurd of aangereikt zodat niemand exact wist wanneer hij een formulier kreeg om zijn gegevens over de afgelopen week door te geven. En ik stond versteld van de reacties !

Want wist je dat ?

- van de 480 uitgereikte exemplaren er 327 terugkwamen (68.12%) terugkwamen (velen na een 'reminder', maar toch).
- De waarnemingen voornamelijk gedaan werden in midden Limburg en er gemiddeld voor 774 gr. aan folders per week in de bussen belandden.
- We van augustus '99 tot maart/april van vorig jaar gewerkt hebben, dus mét de vakantieperiode, de december feesten, de wintersolden en de Paasperiode, en nog net de aanloop naar moederdag kenden.
- Ikzelf de pakketten van Genk steeds gewogen en geteld heb en dat het record aanstal stuks in 1 week (rond Pasen) 29 stuks in 1 bundel bedroeg ?

En wat werd er gelezen of niet gelezen ?

Leeftijd van de lezers	min 20jr.	20/40jr.	40/60jr.	plus 60 jr.	Leeftijd onbekend	Totaal
Soort van blad						
Alles weggeworpen						38%
Weekkrant	2%	11%	12%	44%	5%	74%
Weekblad	3%	14%	10%	41%	8%	76%
Blad grootwarenhuis	5%	10%	18%	21%	5%	59%
Hobbyblad	1%	18%	12%	7%	12%	50%
Kledingblad	2%	28%	20%	5%	4%	59%
Diversen	8%	8%	10%	14%	6%	46%

Weekblad = oa. Jet/mozaik etc.

Diversen = oa. Uitgaven voor moederdag typelessen meeneem chinees enz

Weet je dan ook nog dat ?

- Weggeworpen (dus gedeelten van bundels) bladen uit een bundel niet werden meegeteld,
- Er in totaal per gezin slechts 1 lid deelnam omdat het formulier geen verdere identificatie toeliet ?

- Je de wekelijkse reclame eenvoudig kan vermijden door een sticker, die je in ieder stad- of gemeentehuis kan afhalen op je brievenbus te kleven. Zelfgeschreven briefjes halen overigens weinig of niets uit.
- En als je je ergert aan de reclamefolders die je op naam toegestuurd krijgt, deze stroom kan doen stoppen door contact op te nemen met de Vlaamse infolijn, die je naam dan op de Robinsonlijst plaatst waardoor geen enkel bedrijf nog aan je adres geraakt. Het telefoonnummer: 0800/30201 tussen 9 en 19u.
- Dat we zo de papierafvalberg al vanaf het begin een halt kunnen toeroepen.

Verder dank aan iedereen die op een of andere manier meehielp aan deze enquête.

Marleen

Waargebeurde “Bloopers” van natuurgidsen.

Natuurlijk heeft ieder van ons al eens een groep een verkeerde weg in gegidst of moest je noodgedwongen ‘bovennatuurlijke’ hulp inroepen van een toevallige wandelaar voor een determinatie of het oplossen van een moeilijke vraag maar daar gaat het hier niet om, waarom dan wel ?

In het voorjaar gaat R., lid van de plantenwerkgroep, in haar tuin op zoek naar het eerste lenteleven. Feilloos worden de eerste blaadjes van stinkende gouwe, zevenblad, grote brandnetel, enz. ontdekt, maar ... wat stond daar ? Een plantje met een bijna kale, holle stengel met twee lijsten, met geveerde bladeren, alles schaars behaard, ... en bovendien niet te determineren met een Flora. Dus een weekje gewacht, maar nog geen uitsluitsel alhoewel het plant al flink uit de kluiten gewassen is. Dus wordt professionele hulp ingeroepen (van Bert of Lily, dat weet ik niet maar toch), het oordeel luidt: “Dit is een jonge ... aardappelplant.”

En dan deze:

M. is lid van de bomenwerkgroep en dus wordt er al eens geëxperimenteerd om en exotisch boompje te kweken uit de pit van een citroen, granaatappel of een advocado. Dit laatste gebeurt in het voorjaar met een mengsel van potgrond, tuinaarde, compost en mergel. En wonderlijk de advocado pitten schieten wortel en in de onderbegroeiing schieten zelfs tuinkruiden (uit het compost en tuingrond) op. Bieslook is veelvuldig aanwezig de potten.

Als de (boom)potten in de winter binnengehaald worden, komen de kruiden natuurlijk mee. Op een late herfstdag als de buitenkruiden al verwelkt zijn staat de bieslook mooier dan ooit onder de advocado boompjes. De minestrone geurt in de kookpot en vraagt om een dikke pluk versnipperde bieslook. Dus gaat M. met de schaar aan de snoei. Als de eerste snippers al in de soep drijven valt toch wel op dat bieslook wel erg stug en moeilijk snijdbaar is .. en niet kruidig geurt. Een doorgesneden stengel leert dat dit geen heerlijke bieslookpollen zijn, maar pitrus pollen die een hele zomer lang met liefde en zorg gekoesterd werden !

Marleen

Tijdsystemen

In een eerste bijdrage hadden we het over de plaatselijke zonnetijd en over de verschillen tussen de zonnetijd en een normaal lopende klok. Ook hadden we het over tijdzones en de correcties die zonnewijzers nodig hebben. Het tweede deel van tijdsystemen.

Er zijn nog meer tijdsystemen en daarover wordt hieronder geschreven.

Antieke tijd (horae antiqua of ongelijke uren)

Voor dat de uurwerken in gebruik kwamen werd een geheel ander tijdsysteem toegepast dan hierboven is aangegeven. De lichte dag van zonsopkomst tot zonsondergang werd verdeeld in 12 uren. Per dag zijn de uren dan gelijk van lengte maar door het jaar heen zijn ze ongelijk omdat de daglengte varieert. Alleen op de evenaar zijn de uren het gehele jaar door gelijk en ook gelijk aan "onze" uren. De telling verloopt iets anders. Met onze tijdsaanduiding bedoelen wij steeds een tijdstip, de antieke tijd wordt geteld in periodes. Wij zeggen b. v. "het is 4 uur", in antieke tijd zegt men "in het vierde uur". Bedoeld wordt de periode tussen het einde van het derde uur en het begin van het vijfde uur. De dag begint met het eerste uur en eindigt op het einde van het twaalfde uur. Het is middag als de zon in het zuiden of noorden staat en dan eindigt het zesde uur en begint het zevende uur.

Babylonische tijd (ab ortu) en Italiaanse tijd (ab occasu).

Beide systemen tellen 24 gelijke uren, van dezelfde lengte als "onze" uren en de telling loopt van 0 tot 24. De Babylonische tijd begint bij zonsopkomst, de Italiaanse tijd bij zonsondergang. Het nulpunt verschuift dus door het jaar heen, behalve op de evenaar. Zo valt ook de ware middag steeds op een andere tijd, behalve op de evenaar. De Babylonische tijd geeft direct aan "hoeveel uur de zon die dag geschenen heeft", de Italiaanse tijd, afgetrokken van 24, geeft aan "hoeveel uur de zon die dag nog schijnen zal". Opm. Er zijn plaatsen geweest waar de Italiaanse tijd geteld werd vanaf een half uur na zonsondergang. De zon ging daar dan onder om 23:30 uur.

Sterrentijd

Een zonne-etmaal duurt 24 uur, een sterren-etmaal duurt 23 uur 56 minuten en 04 seconden. Dit komt omdat de aarde om de zon draait en wij de zon steeds tegen een andere sterrenachtergrond "zien". De sterrenhemel in de zomer ziet er dan ook anders uit dan in de winter. Zo'n sterren-etmaal wordt toch verdeeld in 24 (sterren)uren. Een sterrenuur is dus iets korter dan "ons" uur. De sterrentijd wordt geteld van 0 tot 24 uur en het is 0 uur sterrentijd als het lentepunt in het zuiden (op het noordelijk halfrond) of in het noorden (op het zuidelijk halfrond) staat. Het lentepunt is dat punt aan de hemelbol waar de zon staat bij het begin van de lente (rond 21 maart). Elke plaats heeft zo zijn eigen sterrentijd, tenzij de plaatsen op dezelfde lengtegraad liggen.

Planetentijd

In de literatuur wordt met planetentijd vaak de antieke tijd bedoeld maar volgens o. a. Drecker is dat onjuist. Een planetenuur is de tijd die nodig is dat 15 graden van de ecliptica boven de horizon verschijnt. Een planetenuur is per dag zeer verschillend van lengte maar de periode van zonsopkomst tot zonsondergang bevat steeds 12 uren. Wellicht moet de telling, net als bij de antieke tijd, gezien worden als een periodetelling.

Revolutionaire tijd.

Tijdens de Franse revolutie is er een korte periode geweest dat een etmaal verdeeld werd in 10 uren, een uur in 100 minuten en een minuut in 100 seconden. Het nulpunt van de telling ligt om middernacht. Een revolutionair uur is dus gelijk aan $24/10 = 2,4$ uur volgens

onze telling. Een revolutionaire minuut is gelijk aan 1,44 minuut en een revolutionaire seconde is 0,864 seconde.

Tenslotte

Alle hier genoemde tijdsystemen kunnen op zonnewijzers worden aangebracht. Voor de zonnetijd, al of niet met lengtecorrectie, en voor de revolutionaire tijd kan de schaduwlijn van een stijl, die evenwijdig aan de aardas is opgesteld, dienst doen om de tijd af te lezen. Voor de andere tijdsystemen, die datumsafhankelijk zijn, moet gebruik worden gemaakt van de schaduw van een enkel punt, b. v. de schaduw van een bolletje dat op de stijl is gemonteerd of de schaduw van het eindpunt van een gnomon.

Bron: "De Zonnwijzerkring"

Nederlandse Vereniging van de Gnomonica

Over Informatief

Onder deze hoofding publiceren we al enige tijd artikels die slechts zijdelings met de natuur te maken hebben. Dan bedoelen we de natuur zoals we daar normaal onder verstaan: planten, vogels, zoogdieren, insecten, ..., noem maar op. Maar daarnaast zijn er een hoop fenomenen die men op uitstappen waarneemt of ondervindt die niet rechtstreeks als natuur als dusdanig gecatalogeerd staan, maar die er zonder meer toe behoren. Op wandelingen worden er geregeld vragen over gesteld en vaak moet men het antwoord schuldig blijven. Om enkele trefwoorden op te noemen: onweder, mist, regenboog, zonnwijzer, sterren, wolken,

Min of meer afgewerkt, of in voorbereiding hebben we op het ogenblik volgende onderwerpen: regenboog, daglengte, zonnwijzers, onderwerpen die ergens te maken hebben met onze voorliefde voor het technische aspect van de dingen.

Maar ongetwijfeld zijn er natuurgidsen die zich op andere terreinen bezig houden met randverschijnselen in de natuur. Graag zouden we op hen een beroep doen om een bijdrage te leveren voor deze informatief-reeks. Graag ontvangen we uw bijdrage, natuurlijk het liefst uitgewerkt in bruikbare computer bestanden op ons e-mail adres, met tabellen, grafieken en tekeningen in gekende formaten: Excel, Autocad, Coreldraw... Ook in het andere geval zien we ook graag uw bijdrage tegemoet: handgeschreven, getypt, ..., we maken er dan het beste van.

Het niveau van het artikel zou moeten zijn als dit van een goede TV-quiz: 50 % weet iedereen, 40% zou een soort "Aha-Erlebnis" moeten veroorzaken, en over de overige 10% zou de gemiddelde lezer wat langer mogen nadenken.

Ik hou me ten zeerste aanbevelen!

TD